

УТУЛЬНЫ ЭКСКЛЮЗІЎ

Дызайнеры-валюшнікі прадставілі новыя калекцыі на «шэрсцівалі» ў Гродне

Паказ адбыўся ў Цэнтры спадчыны. Тут можна было не толькі ўбачыць моднае дэфіле, але і паўдзельнічаць у конкурсах, майстар-класах, а таксама набыць эксклюзіўныя рэчы.

Старажытнае, але забытае майстэрства, зноў выклікае шырокую цікавасць. Аб гэтым сведчыць і фестываль валюшнікаў, які праходзіць у Гродне трэці раз. Многія імкнуліся трапіць на майстар-класы па вырабе аксесуараў. На адным вучылі рабіць кветку на адзенне, на другім качалі шарыкі на пацеркі. Ахвотных было хоць адбаўляй. Прычым, сярод вучняў — не толькі жанчыны і дзеці, але і мужчыны. Як паведаміла **метадыст Цэнтры спадчыны Людміла ЛЕБЕДЗЬ**, многія ўдзельнікі майстар-класаў зацікавіліся шырокімі магчымасцямі выкарыстання шэрсці і пажадалі запісацца на курсы, якія тут праходзяць два разы на тыдні.

Шырокую цікавасць выклікалі вырабы майстроў, якія дэманстраваліся ў асобнай зале. Кожную работу можна назваць шэдэўрам. Дызайнеры ахвотна расказвалі пра свае калекцыі. Адна з апошніх **майстра Алены ВІТКО** носіць назву «Восень у стылі «эль». Як растлумачыла Алена, вобразы калекцыі ёй навеялі старажытныя сядзібы з восеньскім каларытам. Ужывае дызайнер у

адзенні і яркую шэрсць, якую набывае на Слонімскай фабрыцы, дзе кошт даволі прымальны.

Аказваецца, у валюшнікавыя вырабы можна амаль поўнасцю апрацуць — ад сукенкі да цёплага паліто. Дапаўняюць камплекты галаўных ўбораў, сумкі, паланціны, шалікі, розныя аксесуары. Што і прадэманстравалі падчас дэфіле дзяўчаты з тэатра моды «Маладосць» Гродзенскага каледжа тэхнікі, тэхналогій і дызайну. Дарэчы, адсюль выходзіць нямала майстроў моднага адзення. Вырабы майстроў-валюшнікаў мадэлі дэманструюць толькі другі раз і з задавальненнем апрацоўца ў

цёплым рэчы. Якраз на восеньскае надвор'е.

Праўда, такія рэчы не кожнаму па кішэні. На «шэрсцівалі» больш цікавіліся, прыглядаліся, чым куплялі. Напрыклад, у калекцыі Алены цана пачынаецца з 200 рублёў. Але праца гэта не такая лёгкая, кажа майстар, на адзін выраб трэба затраціць цэлы тыдзень.

Некалькі жанчын абступілі ў цэнтры залы манекен з шыкоўным паліто. Нават дылетанту зразумела, колькі незвычайных тэхнік тут выкарыстана. **Майстар Алена РАЖАНКОВА** паказвае валакно крапівы на рукавах, шоўкавы ўстаўкі на кішэнях. Да паліто пры-

стасаваны капялюш і сумка. Жанчына расказала, што рабіла гэты цуд для сябе, любімай, але гатова прадаць, калі знойдзецца пакупнік, які зможа даць за яго тысячу долараў.

За суму ад 40 да 50 рублёў можна было набыць прыгожы паланцін. **Майстар Бернарда ШЭНДЗІК** паведаміла, што свае вырабы прадае па выхадных на гарадской вуліцы рамеснікаў. Самы хадавы тавар — шалікі, а вось больш значныя рэчы ідуць складаней, хоць цікавацца імі многія. Кажа, што кошт залежыць ад сыравіны. Майстар карыстаецца аўстралійскай воўнай, якую набывае ў Польшчы, дзе сама і пражывае. Але аформілася майстрам у Беларусі, бо тут лягчэй з дакументамі. У гэтай справе пай-

шла па бацькавых слядах — ён рабіў валёнкі, а сама Бернарда ў пачатку года прайшла двухмесячныя курсы ў Цэнтры спадчыны. У яе калекцыі некалькі дзясяткаў капелюшоў, якія, спадзяецца жанчына, зноў увойдуць у моду і будуць мець шырокі попыт.

Пакуль у трэндзе прыгожыя і даступныя па цане камплекты «шапка-рукавічкі». **Майстар Надзея АНЦІПЕНКА** вырабляе іх за 3—4 дні. Свае камплекты ацэньвае ў 40 рублёў. А вось маю цікаўнасць выклікаў модны жакет, за які прасілі 150 рублёў. Хоць і не танна, але відавочна, што гэта эксклюзіўная рэч. Да таго ж вельмі актуальная падчас халадоў.

Маргарыта УШКЕВІЧ.
margo@viazda.by

НАГАМ ЦЁПЛА — СЭРЦУ РАДАСНА!

Дзяды яшчэ так рабілі...

Пра тое, адкуль на Дрыбіншчыне з'явілася шапавальства, існуе дзве легенды. Адна з іх расказвае, што мясцовы шляхціч аддаў некалькіх прыгонных сялян для навучання валюшным рамямства ў Ніжагародскую губерню. Згодна з другім меркаваннем, гаспадар маёнтка, каб павялічыць насельніцтва краю, стаў запрашаць да сябе ўсіх, каго заўгодна. Да гасціннага пана пацягнуліся людзі розных саслоўяў ды ўменняў, былі сярод іх і майстры, якія працавалі з шэрсцю.

Так ці інакш, а згодна з этнаграфічнымі даследаваннямі, шапавальства існавала тут з канца XVIII стагоддзя, і да гэтага часу захаваліся цэлыя дынастыі валюшных майстроў: сем'і Асіпоўскіх, Масаніных, Зюлікавых... Працуюць яны па дзедзінскім метады, калі для работы патрэбны толькі воўна, гарачая вада ды ўласныя рукі. Адсюль і знакамітасць у дрыбінскага «вырабу» — кожны майстар расказае, чаму яго валёнкі непаўторныя, і будзе мець рацыю.

У нас раней было мноства рамёстваў: бондарства, пляценне з лазы і саломы, ганчарства, але да сённяшняга часу дайшло толькі шапавальства, — расказвае **дырэктар Дрыбінскага раённага гісторыка-этнаграфічнага музея Жанна КЛІМАВА**. Цікавасць да яго ўзнікла, бадай, з самага пачатку існавання музея ў 1995 годзе, але сапраўдная работа распачалася пры маёй папярэдніцы Алене Рэбкевіч. Чалавек дзейсны і зацікаўлены, яна выбрала адзін з кірункаў і пачала яго

развіваць. Мы выпраўляліся ў этнаграфічныя экспедыцыі, стваралі картатэку, фота- і відэаархіў, пры музеі адкрыліся аб'яднанне «Шапавал» для дарослых і «Катрушнік» — для маленькіх майстроў. У 2009 годзе дрыбінскі прамысел унеслі ў спіс нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі. Мы ездзілі на выставы, паступова расла цікаўнасць, з'явіліся аграсядзібы, што прапанавалі турыстам пахвыць у хаце «сапраўднага шапавала», але найбольш сведчанню і цікавінак пра старажытнае рамёство захоўваецца ўсё ж супрацоўнікамі музея.

Гісторыя пад гарбату

У 2012 годзе супрацоўнікі выйгралі першы грант і

потым у 2013—2014 гадах асвойвалі сродкі: закупілі воўну, абсталяванне, адкрылі творчую лабараторыю. Адным словам, работа з самага пачатку накіроўвалася ў культурна-асветніцкае рэчышча, так што канкурэнцыю з боку Смілавіч, калі там пачалося аднаўленне валюшняй фабрыкі, у Дрыбіне не адчулі. Затое катрушнікамі зацікавіўся турыстычны аддзел Магілёўскай вобласці.

Сёння цераз раён праходзіць турыстычны напрамак Магілёў—Дрыбін—Мсціслаў. Гасцям паказваюць майстар-класы, экскурсіі, ладзяць выязныя мерапрыемствы. Філіял у аграгарадку Расна прапануе пабыць у фітапакоі з лекавымі травамі і пакаштаваць травяны чай.

Па назіраннях Жанны Клімавай, часта турысты

даведваюцца пра дрыбінскіх катрушнікаў праз інтэрнэт і пасля замаўляюць сустрэчу. Пачуць пра ўнікальных на Беларусі рамеснікаў можна на кірмашах народнай творчасці, святах з традыцыйным ухілам, падчас выстаў у Мінску, Магілёве, Смаленску. Традыцыйна ў канцы лістапада праходзіць «Дзень валёнкі» — свята, якое любяць школьнікі за конкурсы і гульні. Пасля такіх мерапрыемстваў музейны гурток папаўняецца новымі ўдзельнікамі. Малым падабаецца мацаць вырабы, самім валяць воўну.

Самыя маленькія нашы вучні — дзеткі ад сямі гадоў. Цяпер у групе займаецца 12 дзяцей два разы на тыдзень. Заняткі праходзяць так, як у сям'і дзядуля вучыў бы нашчадка. Асвойваем разам практыку мокрага валення, спрабуем фальцаваць — наносіць іголкай на валёнкі ўзоры з фарбаванай воўны. Расказваем малым пра асаблівасці краю і гісторыю рамёства, а яшчэ перадаём у спадчыну катрушніцкі лемезень, — расказвае **Таццяна ЧАРАПОВІЧ, кіраўнік народнага аб'яднання «Шапавал» і навуковы супрацоўнік музея**.

Катрушніцкі лемезень — асаблівая мова дрыбінскіх майстроў. І сёння ў звычайнай гутарцы жыхароў дзедзі, а праскочыць незразумелае для чужога вуха слова. У гэтым «разыначка» краю, бо нідзе, акрамя Дрыбіншчыны, на лемезні не размаўляюць. Мінутымі стагоддзямі вандруюны шапавалы стварылі непаўторную гаворку, запазычыўшы асаблівасці некалькіх моў. Такім чынам узнікла асобная «прафесійная» мова з 915 унікальных слоў, якія адносіліся да абзначэння 13 сэнсавых груп: «чалавек», «прырода», «жа», «дзеянні»

і г. д. Так асцярожныя катрушнікі захоўвалі сакрэты свайго майстэрства.

Часам надакучыць пальчыкамі воўну мяць, кінеш і збяжыш на вуліцу. Тады бацька цікавіцца: «Куды ты пахляла?» (Куды ты пайшла? — **Аўт.**) Я яго разумею, а вось тое, што да мяне звяртаюцца на катрушніцкім лемезні, не ўсведамляла, бо для нашай мясцовасці гэта мова звыклая, — успамінае Таццяна Чараповіч.

Дом шапавала

Сваё ўменне працаваць з воўнай жанчына атрымала ад бацькі. Міхаіл Іванавіч Арцёмаў валіў валёнкі для сям'і і для продажу. У хаце на стала раскладваў воўну, а сямігадовая дачка разам са старэйшым братам ужо былі побач.

Дзеці дапамагалі «таптаць» аснову для валёнкі і адначасова даведваліся, як правільна раскласці воўну, як важна яе ўзважваць, каб абутак атрымаўся аднолькавы па памеры і патрэбнай таўшчыні. Унутр нарыхтоўкі закладвалі «душу» — кавалак паперы або тканіны, каб сценкі падчас валення не зліпаліся. Потым бацька качаў воўну, пакуль не атрымліваўся вялізны валёнак, які заважчалі ў вільготную тканіну і яшчэ раз абвальвалі. Далей наступала самая цікавая для малых частка работы — нарыхтоўку палівалі кіпнем, і тая меншала ў памерах.

Ад бацькі Таццяна дазналася, як правільна закладаць калодку, каб надаць абутку форму ступні. У спрактыкаванага майстра заўсёды пры сабе некалькі калодак — на нагу дарослага мужчыны, на жаночую нагу, на ножку дзіцяці. Да калодкі ставілася пярдня і задняе правідла, каб сфарміраваць халіву, забіваліся кліны. І потым мокры

валёнак адпраўлялі сушыцца ў гарача напаленую печ.

Памятаю, як бацька разам з Міхеевым Канстанцінам, іншымі шапаваламі зімою выпраўляліся па суседніх раёнах. На Дрыбіншчыне здаўна існавала два промыслы — саматужны і адыходны. Пры саматужным майстар сядзеў на месцы і чакаў заказчыка, а пры адыходным катрушнікі спыняліся ў гаспадароў і, пакуль выконвалі работу, жылі пры сям'і. Нездарма ж захавалася прыслоўе: «Дзе шапавал стаў, там яго і стан». Так вандравалі цэлыя зіму, а дадому перад вясной прыносілі заробак.

Пра тое, каб сур'ёзна займацца шапавальствам як прафесіяй, Таццяна не думала. Адвучылася ў школе, атрымала прафесію, выйшла замуж — і лёс павярнуўся так, што зноў аказалася дома. Дзеці раслі хутка, і дзядуля рабіў для іх абноўкі. Рамёством зацікавіўся і муж, які да таго часу з катрушніцкім промыслам не сустракаўся. Затое пасля вучобы ў цесця змайстравалі адмысловы стол для валення, з жолабам, каб гарачая вада не цякла на падлогу.

Цяпер у дом да сям'і Чараповіч заходзяць дзеці з аб'яднання «Катрушнік» пры музеі — паглядзець, як вырабляюць сапраўдныя, не сучасныя валёнкі.

Любы промысел можа стаць адметным для мясцовасці, толькі трэба яго зразумець, адчуць асаблівасць, так лічаць дрыбінскія майстры. У іх, напрыклад, гэта атрымалася. Валёнкі ад умельца-шапавала, упрыгожаныя каляровым узорам, носяць не толькі дзеля цяпла. Яны хутчэй як успамін пра вандроўку ў своеасаблівы свет катрушнікаў, пра незвычайныя людзей і іх справу.

Рягнеда ЮРГЕЛЬ.
yurgel@viazda.by

На адзін мужчынскі валёнак трэба каля кілаграма воўны. Майстар Таццяна ЧАРАПОВІЧ параўноўвае нарыхтоўку і амаль гатовы выраб.